

JOANNA TYSZKA

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku

Z działalności Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2021 r.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U.2020.282 t.j. z dnia 21 lutego 2020 r.) jednym z zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków jest upowszechnianie wiedzy o zabytkach. Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków w roku 2021 podejmowała liczne działania w tym zakresie.

Istotną serią wywiadów, która rozpoczęła się jeszcze we wrześniu 2020 r., był cykl piętnastu audycji radiowych zatytułowanych *Odkryj podlaskie zabytki*. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz – podlaska konserwator zabytków – opowiedziała o historii, tajemnicach i ciekawostkach związanych z zabytkami w województwie podlaskim. W jednej z audycji wspomniano działalność Władysława Paszkowskiego, wieloletniego konserwatora zabytków, który zasłynął ze swojej działalności na rzecz odbudowy zabytków po II wojnie światowej.

Wśród omówionych zabytków znalazł się m.in. pałac Hasbacha w Białymstoku, rezydencja białostockiego fabrykanta Ewalda Hasbacha powstała pod koniec XIX w. i zachowana do dzisiaj. Obecnie znajduje się w nim siedziba Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku. Wspomniana również została aleja przydrożna przy ul. Browskiej w Białowieży, która od połowy 2019 r. znajduje się w rejestrze zabytków województwa podlaskiego. Kolejno przedstawiony był budynek dworsko-willowy rodziny Lutosławskich w Drozdowie, jeden z ważniejszych zabytków regionu. Dwór Lutosławskich stanowił centrum rozwoju myśli narodowej i patriotycznej. Zaprezentowany także został Teatr Dramatyczny w Białymstoku, który do dziś służy białostoczanom, oraz Dworzec PKP im. D. Siedzikówny w Białymstoku. 1 października 2020 r. zakończyła się modernizacja dworca kolejowego z poszanowaniem jego historycznej architektury. W ramach inwestycji przywrócony został pierwotny wystrój wnętrza dworca, wyglądem nawiązujący do czasów jego największej świetności. Prace budowlane i konserwatorskie prowadzone były pod ścisłym nadzorem wojewódzkiej konserwator zabytków.

1. 26. wydanie „Biuletynu Konserwatorskiego Województwa Podlaskiego”. Fot. P. Borodziuk
26th edition of the „Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego”. Photo by P. Borodziuk

Na początku bieżącego roku ukazał się również 26. zeszyt „Biuletynu Konserwatorskiego Województwa Podlaskiego” wydany przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku. W najnowszym wydaniu biuletynu umieszczono materiały, sprawozdania i komunikaty dotyczące szeroko pojętej problematyki związanej z zabytkami i ich ochroną w północno-wschodniej Polsce. Autorami opublikowanych materiałów są historycy i eksperci w zakresie ochrony zabytków. Publikacja ukazuje się od 1995 r.

3 marca 2021 r. podlaska konserwator zabytków zorganizowała konferencję prasową dotyczącą najważniejszych kwestii funkcjonowania Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku w roku ubiegłym. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz przekazała informacje o przyznanych dotacjach na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków z terenu województwa podlaskiego. Łączna wnioskowana kwota wynosiła w tym roku ponad 10 mln zł. Wojewódzka konserwator zabytków podczas konferencji podsumowała różnorodne działania PWKZ. W ubiegłym roku Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał ponad 800 decyzji, w tym ponad 700 pozwoleń i około 40 decyzji odmownych.

2. Konferencja Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
Fot. P. Borodziuk
Conference of the Podlaskie Voivodeship Monuments Conservator.
Photo by P. Borodziuk

Dnia 8 marca 2021 r. w Muzeum Diecezjalnym w Łomży odbył się uroczysty wernisaż wystawy „Umarł i Zmartwychwstał. Wybrane dzieła sztuki z terenu województwa podlaskiego”. Wystawa w szczególny sposób wpisywała się w zbliżający się, wyjątkowy dla katolików i wyznawców prawosławia okres Wielkiego Postu, przygotowującego do świąt Wielkiej Nocy. Zabytkowe, pochodzące z różnych okresów (XVI-XIX w.) dzieła sztuki malarskiej przedstawiały tematykę męki, śmierci oraz zmartwychwstania Jezusa Chrystusa.

Na ekspozycję składało się 16 plansz przedstawiających reprodukcje obrazów wpisanych do rejestru zabytków, oryginalnie umiejscowionych w świątyniach – zarówno katolickich, jak i prawosławnych – na terenie województwa podlaskiego. Jak podkreśliła pomysłodawczyni niniejszej wystawy, podlaska wojewódzka konserwator zabytków, prof. Małgorzata Dajnowicz – dobór obrazów był subiektywny. Wśród eksponatów wernisażu znalazły się wyjątkowe dla autorki obrazy, m.in. *Chrystus dzwigający krzyż* przechowywany w kościele pw. św. Stanisława Bp. Męczennika w Dąbrowie Wielkiej, *Podniesienie Krzyża*, umiejscowiony w cerkwi pw. Narodzenia NMP w Bielsku Podlaskim, czy też *Zmartwychwstanie* z cerkwi pw. św. Mikołaja Cudotwórcy w Białymstoku.

Ordynariusz diecezji łomżyńskiej, ks. biskup Janusz Stepmowski, odnosząc się do zaprezentowanych dzieł sztuki i żywota Chrystusa, wskazał na istotność tajemnicy głoszącej, że wraz ze śmiercią człowieka niekoniecznie wszystko się kończy.

Co istotne, premiera wystawy miała miejsce 5 marca ubiegłego roku w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków, następnie przeniesiona została do kościoła pw. św. Rocha i tamtejszego Muzeum Diecezjalnego. Intencją jej autorki było, aby wystawa trafiła do jak najszerszego grona odbiorców, zatem cyklicznie przenoszona jest w różne regiony województwa.

Również w marcu 2021 r. wicepremier prof. Piotr Gliński, piastujący jednocześnie funkcję ministra kultury, dziedzictwa narodowego i sportu, odwiedził miasto Supraśl oraz kilka szczególnie istotnych dla tego regionu obiektów. Wyjątkowego gościa na ziemi supraskiej podjęli m.in. prof. Małgorzata Dajnowicz, podlaska wojewódzka konserwator zabytków, Jego Ekscelencja biskup supraski Andrzej, marszałek województwa – Artur Kosicki oraz prof. Leon Tarasewicz – podlaski malarz współczesny.

Pierwszym punktem wizyty był Dom Staromiejski w Supraślu, będący jednocześnie dawną plebanią miejscowej parafii pw. NMP Królowej Polski. To właśnie na prace remontowe przy tym wpisanym do rejestru zabytków w 1966 r. obiekcie podlaska konserwator zabytków, prof. Małgorzata Dajnowicz, przeznaczyła w 2020 r. najwyższą dotację w kwocie 170 tys. zł. Wykonane działania określono mianem prac zabezpieczających i ratujących niniejszy obiekt – dokonana została m.in. niezbędna wymiana pokrycia dachowego. Szef resortu kultury, wraz z towarzyszącymi mu gośćmi, przeniósł się następnie do prawosławnego klasztoru – Monasteru Zwiastowania Przenajświętszej Bogurodzicy i św. Apostoła Jana Teologa, gdzie miał okazję obserwować postęp prac konserwatorskich nad znajdującymi się w tymże obiekcie freskami. Minister wskazał, że miejsce to ukazuje wielki dorobek kultury i dziedzictwa tego regionu. Na prace remontowe, obejmujące wymianę pokrycia dachowego, z ministerialnej puli przekazano 130 tys. zł.

Co istotne, niezależnie od tego na prace we wnętrzu cerkwi, na które składały się prace konserwatorskie prowadzone przy ścianie wschodniej i północnej nawy głównej oraz dwóch filarach, z budżetu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku przeznaczono w 2020 r. 70 tys. zł.

Ostatnim punktem wizyty prof. Piotra Glińskiego na Podlasiu było Muzeum Ikon, będące oddziałem Muzeum Podlaskiego w Białymstoku. Umieszczone jest ono na terenie monasteru supraskiego w tzw. Pałacu Archimandrytów i w swoich zbiorach gromadzi liczącą ponad 1200 eksponatów kolekcję ikon, fresków ściennych i przedmiotów sakralnych.

3. Wizyta wicepremiera prof. Piotra Glińskiego w Supraślu. Fot. P. Borodziuk
Visit of the deputy prime minister, prof. Piotr Gliński in Supraśl. Photo by P. Borodziuk

Historia, ochrona oraz prace konserwatorskie prowadzone przy zabytkowym zespole klasztorным Kamedułów w Wigrach to główne tematy konferencji podsumowującej projekt pt. „Klasztor w Wigrach jako spuścizna kulturowa Zakonu Kamedułów”. W konferencji wzięła udział wiceminister kultury, dziedzictwa narodowego i sportu, generalna konserwator zabytków prof. Magdalena Gawin, wojewoda podlaski Bohdan Paszkowski, podlaska konserwator zabytków prof. Małgorzata Dajnowicz oraz ks. dr Jacek Nogowski, proboszcz parafii pw. Niepokalane-go Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Wigrach. Uczestnicy spotkania w formie online rozmawiali m.in. o historii, wartościach zabytkowych, kulturowych, przeprowadzonych pracach konserwatorskich, a także o sposobach ochrony pokamedulskiego klasztoru w Wigrach.

4. Konferencja podsumowująca projekt pt. „Klasztor w Wigrach jako spuścizna kulturowa Zakonu Kamedułów”. Fot. P. Borodziuk
Conference summarizing the project „The monastery in Wigry as a cultural heritage of the Camaldolese Order”.
Photo by P. Borodziuk

W ubiegłym roku zabytkowy obiekt w Knyszynie, lamus plebański z początku XIX w., został laureatem ogólnopolskiego konkursu „Zabytek zadbany”, organizowanego przez Generalnego Konserwatora Zabytków w kategorii architektura i budownictwo drewniane. Tablicę przypominającą o wyróżnieniu zamieścili na lamusie 13 kwietnia 2021 r. prof. Małgorzata Dajnowicz oraz ks. Andrzej Sadowski – proboszcz parafii pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Knyszynie. „Założeniem wykonawczym prac było zachowanie w jak największym stopniu oryginalnych elementów drewnianych, a w przypadku degradacji materiału – ich uzupełnienie lub odtworzenie. Obiekt, co należy uznać za wyjątkowe, zachował 70% oryginalnej substancji zabytkowej” – stwierdziła prof. Małgorzata Dajnowicz.

5. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz
oraz ks. Andrzej Sadowski zamocowali
tabliczkę przypominającą o wygranej.

Fot. P. Borodziuk

**Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz and
Andrzej Sadowski attached a plaque
reminding about the victory.**

Photo by P. Borodziuk

Pięć osób zasłużonych w opiece nad zabytkami województwa podlaskiego otrzymało przyznane przez ministra kultury, dziedzictwa narodowego i sportu Złote Odznaki „Za opiekę nad zabytkami”. Odznaka jest nadawana jako zaszczytne wyróżnienie osobom zasłużonym w społecznej opiece nad dobrami kultury lub w działalności konserwatorskiej. Minister kultury, dziedzictwa narodowego i sportu prof. Piotr Gliński, na wniosek podlaskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków prof. Małgorzaty Dajnowicz, przyznał złote odznaki pięciu osobom, które w szczególny sposób i z należytą starannością opiekują się podlaskimi zabytkami.

W gronie wyróżnionych osób, które odebrały odznaczenia z rąk wiceminister kultury, dziedzictwa narodowego i sportu, generalnej konserwator zabytków prof.

6. Uroczystość dekoracji odznaką „Za opiekę nad zabytkami”. Fot. P. Borodziuk

Ceremony of awarding badges for „The care of monuments”. Photo by P. Borodziuk

Magdaleny Gawin, znaleźli się: proboszcz parafii pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Knyszynie ks. Andrzej Sadowski, proboszcz parafii pw. św. Apostoła Jana Teologa w Mostowlanach ks. prot. Sławomir Jakimiuk, proboszcz parafii pw. Ofiarowania NMP w Różanymstoku ks. Adam Wtulich.

Prezydent RP Andrzej Duda podpisał rozporządzenie z dnia 19 kwietnia 2021 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Tykocin – historyczny zespół miasta”. To czwarty tego typu obiekt w województwie podlaskim.

Jak czytamy w rozporządzeniu, „Celem ochrony jest zachowanie, ze względu na wartości artystyczne, historyczne i naukowe oraz walory kulturowe, przestrzenne i krajobrazowe, staromiejskiej części Tykocina, ośrodka miejskiego o wielowiekowej historii i tradycji kształtowanej przez wieloetniczną i wielowyznaniową społeczność odzwierciedlonej w charakterze zabudowy i w podziale na dzielnice miejskie, z zachowaną tkanką zabytkową oraz czytelnym barokowym układem urbanistycznym”.

Obszar pomnika historii „Tykocin – historyczny zespół miasta” obejmuje historycznie ukształtowaną przestrzeń miasta, położonego równoleżnikowo wzdłuż brzegu rzeki Narwi, i jest ograniczony od północy rzeką Narew, od południa – ulicami Zagumienną i Choroszczańską, terenem dawnego klasztoru Bernardynów, ulicą Kaczorowską i Holendry, od wschodu – cmentarzem rzymskokatolickim, od zachodu – cmentarzem żydowskim. Tykocin jest czwartym tego typu obiektem w województwie podlaskim. Wcześniej prestiżowy tytuł pomnika historii otrzymały: zespół kościoła pw. Chrystusa Króla i św. Rocha w Białymstoku, Bohoniki i Kruszyniany – meczety i mizar, oraz Kanał Augustowski.

Pomnik historii to jedna z pięciu form ochrony zabytków wymienionych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Pomniki historii ustanawiane są od 1994 r. Do ich elitarnego grona mogą dołączać obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. 6 maja 2021 r. miasteczko o wielowiekowej historii, zespół kościoła parafialnego pw. Trójcy Przenajświętszej oraz wzniesioną w 1642 r. Wielką Synagogę wizytowali wiceminister kultury, dziedzictwa narodowego i sportu, generalna konserwator zabytków prof. Magdalena Gawin, podlaska wojewódzka konserwator zabytków prof. Małgorzata Dajnowicz oraz wojewoda podlaski Bohdan Paszkowski.

W maju 2020 r. podczas wizyty w województwie podlaskim generalna konserwator zabytków prof. Magdalena Gawin i podlaska wojewódzka konserwator zabytków prof. Małgorzata Dajnowicz wizytowały zespół klasztorny Kamedułów w Wigrach, zespół klasztorny Dominikanów w Sejnach i kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Augustowie.

7. Wizytacja w Tykocinie. Fot. P. Borodziuk
Visit to Tykocin. Photo by P. Borodziuk

Historia wigierskiego klasztoru sięga XVII w., kiedy na wyspie na jeziorze Wigry osiedlili się kameduli. Początkowo budowali obiekty drewniane, dopiero w latach 1704–1745 wzniesiono dom murowany, tzw. forestarię, składający się z izby mieszkalnej i alkierza, a później murowany kościół. Świątynia uległa zniszczeniu podczas I wojny światowej, następnie została odbudowana według projektu architekta Oskara Sosnowskiego. Zniszczona została także podczas kolejnej wojny i ponownie odbudowana w latach 1949–1955 według projektów inż. Władysława Paszkowskiego pod kierunkiem architekta Stanisława Bukowskiego. Zespół klasztorny Kamedułów wyróżniał się zarówno ogromem założenia, jak i kompozycją układu architektonicznego. Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP wraz z zespołem klasztornym stanowi unikatowy w tej części kraju zabytek architektury.

W ubiegłym roku Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków dofinansował prace budowlane związane z remontem i wymianą stolarki okiennej w zabytkowym kościele pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Wigrach. W tym roku parafia za pieniądze z budżetu państwa będzie mogła kupić i zamontować instalację sygnalizacji pożaru i monitoringu, a także wyremontować instalację elektryczną.

Wiceminister prof. Magdalena Gawin razem z podlaską konserwator zabytków prof. Małgorzatą Dajnowicz odwiedziły także zabytkowy zespół klasztorny Dominikanów w Sejnach. Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Sejnach został zbudowany w latach 1610–1619 w stylu późnorenesansowym. W późniejszym czasie do kościoła został dobudowany kompleks zabudowań klasztornych, które ukończono w 1706 r. W latach 1760–1779 dokonano przebudowy kościoła w stylu baroku wileńskiego. Podczas przebudowy świątyni zmieniono orientację kościoła. Wówczas ołtarz główny został przestawiony i obrócony o 180 stopni, dokonano też przeróbki szczytu. Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków w ubiegłym roku dofinansował prace przy tabernakulum, stanowiącym wyposażenie barokowego kościoła poddominikańskiego w Sejnach.

Prof. Magdalena Gawin i prof. Małgorzata Dajnowicz oglądały także zabytkową zabudowę Augustowa, odwiedziły m.in. kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej i tzw. Dom Drzewiarza.

8. Wizyta w Wigrach. Fot. P. Borodziuk
Visit to Wigry. Photo by P. Borodziuk

9. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, podlaski
województwki konserwator zabytków.
Fot. R. Muskała
Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz,
Podlaskie Voivodeship Conservator of
Monuments. Photo by R. Muskała

W maju bieżącego roku prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz w filmie zatytułowanym *Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków* opowiedziała o pracy wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz o tym, czym wyróżnia się województwo podlaskie pod względem dziedzictwa kulturowo-zabytkowego. Aktualnie przygotowywana jest kolejna realizacja filmowa dotycząca zabytków województwa podlaskiego. Premiera nastąpi jeszcze w tym roku.

Trwające cztery lata, zakrojone na szeroką skalę prace remontowo-konserwatorskie kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej w Tykocinie dobiegły końca w czerwcu bieżącego roku. Zwieńczenie prac zbiegło się z otwarciem muzeum parafialnego, udostępniającego do zwiedzania podziemne katakumby oraz wystawę bezcennych eksponatów o charakterze sakralnym zgromadzonych w loży nad prezbiterium – relikwiarzy, monstrancji czy też szat liturgicznych.

Wizyta prof. Małgorzaty Dajnowicz w Tykocinie rozpoczęła się uroczystą mszą dziękczynną pod przewodnictwem Jego Ekscelencji księdza biskupa Janusza Stepanowskiego, po której nastąpiło sympozjum naukowe. Słowa uznania dla świętości prac za pośrednictwem podlaskiej wojewódzkiej konserwator zabytków przekazała również prof. Magdalena Gawin, wiceminister kultury, dziedzictwa narodowego i sportu, generalna konserwator zabytków.

Podlaska konserwator zabytków, prof. Dajnowicz, wyraziła uznanie i złożyła podziękowania za trud włożony w realizację projektu proboszczowi parafii, ks. Jarosławowi Stefaniakowi, głównemu koordynatorowi i pomysłodawcy prac, opiekunowi świątyni. Po zakończeniu głównej uroczystości prof. Dajnowicz udała się również do zespołu klasztoru Bernardynów, którego fundatorem był Jan Klemens Branicki.

10. Wizyta w Tykocinie: zakończenie prac remontowo-konserwatorskich i otwarcie Muzeum Parafialnego. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz oraz ks. bp. Janusz Stepnowski.

Visit to Tykocin: completion of renovation and conservation works and opening of the Parish Museum. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz and ks. bp. Janusz Stepnowski.

Photo by P. Borodziuk

16 czerwca 2021 r. prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz zorganizowała wystawę pojazdów zabytkowych. Przed Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Białymstoku można było zobaczyć kilkanaście samochodów i motocykli włączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Najstarszy zaprezentowany pojazd to Fiat 1100 Balilla z 1937 r. Wśród samochodów wpisanych do rejestru zabytków województwa podlaskiego jest blisko 10 aut – najstarsze to Opel P4 z 1930 r. W wojewódzkiej ewidencji zabytków ujętych jest około 950 kart ewidencyjnych pojazdów. Wśród nich są samochody osobowe, ciężarowe, motocykle, ciągniki, maszyny rolnicze, samochody specjalne itp. W wydarzeniu wziął udział wojewoda podlaski Bohdan Paszkowski, przedstawiciele Stowarzyszenia Miłośników Starej Motoryzacji i Techniki „Moto Retro”, uczniowie i nauczyciele ze szkół podstawowych, liceów oraz harcerze.

11. Podczas wystawy pojazdów zabytkowych.

Fot. P. Borodziuk

During the exhibition of vintage vehicles.

Photo by P. Borodziuk

W lipcu 2021 r. podlaska konserwator zabytków zorganizowała wystawę poświęconą zabytkom. Wystawa prezentuje niewielką część dorobku fotograficznego wieloletniego wojewódzkiego konserwatora zabytków, organizatora służby konserwatorskiej i architekta Władysława Paszkowskiego. Na 22 zdjęciach można zobaczyć obiekty zniszczone w wyniku działań wojennych, odbudowane, a także te, które nie zachowały się do dzisiejszych czasów. Fotografie zostały wykonane w latach czterdziestych, pięćdziesiątych oraz sześćdziesiątych XX w. Obecnie znajdują się w zasobach archiwalnych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku. Wystawa prezentowana jest w holu na parterze Urzędu. W planach jest rozbudowa ekspozycji o kolejne fotografie.

12. Wystawa poświęcona dorobkowi Władysława Paszkowskiego, wojewódzkiego konserwatora zabytków. Fot. P. Borodziuk
The exhibition devoted to the achievements of Władysław Paszkowski, the Voivodeship Conservator of Monuments. Photo by P. Borodziuk

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków przygotowuje do wydania biografię zawodową Władysława Paszkowskiego. Monografia autorstwa prof. Małgorzaty Dajnowicz i dr. hab. Adama Miodowskiego (UwB) obejmuje wątki biograficzne konserwatora oraz opis wybranej twórczości fotograficznej obrazującej zniszczenia powojenne i rekonstrukcję zabytków ówczesnego województwa. Aktualnie książka jest w końcowej fazie opracowania. Promocja wydawnictwa odbędzie się jeszcze w tym roku.

14 lipca 2021 r. Małgorzata Dajnowicz zorganizowała spotkanie, w którym wzięli udział generalna konserwator zabytków prof. Magdalena Gawin, przedstawiciele władz państwowych, samorządowych, instytucji publicznych oraz przedstawiciele mieszkańców Kruszynian i okolic. Wojewódzka konserwator zabytków prof. Małgorzata Dajnowicz podkreśliła zasadność utworzenia parku krajobrazowego w obrębie Kruszynian.

Kruszyniany to wieś, którą zamieszkują zarówno muzułmanie, jak i chrześcijanie. Znajdujący się tam zabytkowy meczet i cmentarz muzułmański stanowią materialne źródło dziejów Tatarów polskich. Są dowodem bogactwa kulturowego i tolerancji religijnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz świadectwem wielo-

wiekowego funkcjonowania społeczności muzułmańskiej na Podlasiu. Tak meczet, jak cmentarz mają status pomnika historii – terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury naszego kraju. Ochroną konserwatorską objęty jest także historyczny układ przestrzenny wsi Kruszyniany.

W dniu 1 września 2021 r. prof. Małgorzata Dajnowicz wzięła udział w wernisażu wystawy zatytułowanej: „Prymas Tysiąclecia w Białymstoku”. Podczas wystawy zwróciła szczególną uwagę na interesujący zbiór materiałów ikonograficznych oraz eksponatów muzealnych upamiętniających wizyty Prymasa Tysiąclecia w Białymstoku.

Prymas Polski był związany z Białymstokiem, stolicę województwa podlaskiego odwiedził aż osiem razy. Uczestniczył m.in. w pogrzebie biskupa Władysława Suszyńskiego, konsekracji biskupów Henryka Gulbinowicza, Edwarda Kisiela czy Adama Sawickiego. Najdłuższą i niewątpliwie najbardziej zapamiętaną wizytą były uroczystości Millennium Chrztu Polski. Na Jasnej Górze prymas dokonał aktu całkowitego oddania Polski w niewolę Matce Chrystusowej za wolność Kościoła w Ojczyźnie i w świecie. Białystok był ostatnią, 24. stacją millenijną.

„Postać Kardynała Stefana Wyszyńskiego jest niezwykle ważna dla wiernych z całej Polski. Znamiennym wydarzeniem, które utkwiło w pamięci wielu białostoczan, była uroczystość Millennium Chrztu Polski, kiedy to Kardynał Wyszyński po raz kolejny stanął w Białymstoku. Około 70 tys. wiernych zgromadziło się przed katedrą, aby wspólnie uczestniczyć w liturgii. Liczba zgromadzonych wymownie świadczy o autorytecie prymasa wśród białostoczan oraz ich gorliwej wierze” – dodała prof. Dajnowicz.

13. Wystawa „Prymas Tysiąclecia w Białymstoku” w Archiwum i Muzeum Archidiecezjalnym.

Fot. J. Tyszk
The exhibition „The Primate of the Millennium in Białystok” at the Archdiocese Archives and Museum.
Photo by J. Tyszk

Ochrona historycznych terenów miejskich przed nadmiernym betonowaniem to temat spotkania, w którym wzięła udział 3 września 2021 r. prof. Małgorzata Dajnowicz.

W obradach z generalnym konserwatorem zabytków prof. Magdaleną Gawin uczestniczyli wojewódzcy konserwatorzy zabytków i kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków. Tematem przewodnim była kwestia nasilających się praktyk polegających na likwidacji zieleni, usuwaniu historycznych nawierzchni w celu pokrycia ich betonem lub asfaltem. Generalna konserwator zabytków zaznaczyła, iż zieleni jest nieodzownym elementem przestrzeni miejskiej. Spełnia wiele funkcji, m.in. oczyszcza powietrze oraz obniża temperaturę. Drzewa w miastach sadzono już w latach międzywojennych. W związku z tendencją betonowania miast została zmieniona wykładnia konserwatorska dotycząca rewitalizacji rynków.

Wiceminister Gawin podjęła szereg działań, aby poprawić sytuację w tym zakresie. Podjęto rozmowy z wiceministrem klimatu i środowiska Małgorzatą Golińską oraz wiceministrem funduszy i polityki regionalnej Waldemarem Budą. Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków historyczne zabytkowe układy urbanistyczne lub ruralistyczne podlegają ochronie, wszelkie prace dotyczące podejmowanych działań wymagają pozwolenia ze strony wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W celu uświadomienia społeczeństwa, jak dużym problemem jest betonowanie miast, z inicjatywy generalnej konserwator zabytków prof. Magdaleny Gawin pod koniec 2016 r. powstała kampania społeczna „Krajobraz mojego miasta” wraz z filmem szkoleniowym. Głównym zamiarem kampanii było uwrażliwienie władz samorządowych, instytucji, a przede wszystkim społeczeństwa na konieczność właściwego planowania przestrzeni miejskiej, ograniczenia umiejscawiania wielkoformatowych banerów na zabytkowych budynkach oraz wkomponowania zieleni w przestrzeń miejską.

W dniu 19 września 2021 r. prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz wzięła udział w uroczystych obchodach 500-lecia Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Knyszynie. W uroczystościach wzięli udział wierni, przedstawiciele służb kościelnych, parlamentarnych, rządowych, samorządowych oraz służby mundurowe.

Parafia w Knyszynie powstała w 1520 r. dzięki Mikołajowi Radziwiłłowi, wojewodzie wileńskiemu. W 1572 r. we wnętrzu pierwszego drewnianego kościoła umieszczono sarkofag z wnętrznościami króla Zygmunta Augusta. Około 1623 r. obiekt rozebrano, a na jego miejscu zaczęto stawiać nową drewnianą świątynię. Kościół konsekrowano 21 marca 1601 r. przez biskupa wileńskiego Benedykta Wojnę. Murowany kościół ufundowany przez Jan Zamoyskiego zbudowano na planie prostokąta. Został przykryty ceramiczną dachówką. Wewnątrz kościoła znajdowały się półokrągłe nisze. Dodatkowo wybudowano małą wieżę. Obiekt, pierwotnie gotycko-renesansowy, w 1710 r. uległ całkowitemu zniszczeniu z powodu pożaru. Remont budynku trwał 20 lat. W styczniu bieżącego roku zakończyły się prace konserwatorskie przy instrumencie muzycznym – zabytkowych organach piszczałkowych ze wspomnianego kościoła parafialnego. Prace konserwatorskie przy

organach dofinansował Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków. Parafia pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty otrzymała na ten cel 35 tys. zł.

Podczas wizyty podlaska konserwator zabytków dokonała również oględzin drewnianego lamusa plebańskiego. W 2020 r. zabytkowy obiekt z XIX w. zwyciężył w ogólnopolskim konkursie „Zabytek zadbany” Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Generalnego Konserwatora Zabytków w kategorii architektura i budownictwo drewniane. Oryginalna, drewniana tkanka stanowi 70% tego obiektu.

14. Uroczystości 500-lecia Parafii
Rzymskokatolickiej pw. św. Jana
Apostoła Ewangelisty w Knyszynie.

Fot. J. Tyszk

**Celebrations of the 500th
anniversary of the Roman
Catholic Parish of St. John the
Apostle Evangelist in Knyszyn.**

Photo by J. Tyszk

We wrześniu bieżącego roku prof. Małgorzata Dajnowicz wzięła udział w symbolicznym oznakowaniu cmentarza żydowskiego w Orli. Wśród zaproszonych gości znaleźli się m.in. Jarosław Sellin – sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, Zygmunt Stępiński – dyrektor Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, przedstawicielstwo Narodowego Instytutu Dziedzictwa, lokalni mieszkańcy.

15. Symboliczne oznakowanie
cmentarza żydowskiego w Orli.

Fot. J. Tyszk

**Symbolic marking of the Jewish
cemetery in Orla.**

Photo by J. Tyszk

Organizacja ceremonii odbyła się w ramach programu „Oznakowanie cmentarzy żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej” realizowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa ze środków Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu. Inicjatywa ta zakłada identyfikację wszystkich cmentarzy stanowiących do 1939 r. własność gmin żydowskich oraz wprowadzenie ujednoliconej formy ich oznaczania. Ceremoniom towarzyszą merytoryczne programy edukacyjne adresowane do lokalnej społeczności. Ostatnia tego typu ceremonia, w której wzięła udział prof. Małgorzata Dajnowicz, odbyła się w Tykocinie w 2018 r. Po uroczystościach podlaska konserwator zabytków wizytowała również synagogę w Orli. Obiekt ten zbudowano w drugiej połowie XVIII w. w stylu barokowym. Wnętrze budynku ozdobiono polichromią o motywie roślinno-zwierzęcym w kolorach pastelowych. Decyzją z 1953 r. synagogę wpisano do rejestru zabytków województwa podlaskiego.

Przedstawione wydarzenia to tylko część zadań, jakie zrealizowała podlaska konserwator zabytków. Jeszcze w tym roku ukaże się monografia autorstwa prof. Małgorzaty Dajnowicz oraz dr. hab. Adama Miodowskiego obejmująca wątki biograficzne oraz opis kolekcji fotografii autorstwa Władysława Paszkowskiego, konserwatora zabytków. W ostatnich fazach opracowania znajduje się również realizacja filmowa dotycząca zabytków województwa podlaskiego. Premiera nastąpi u schyłku 2021 r. Aktywności zaplanowane na rok 2022 zostaną uwzględnione w kolejnym wydaniu „Biuletynu Konserwatorskiego”.